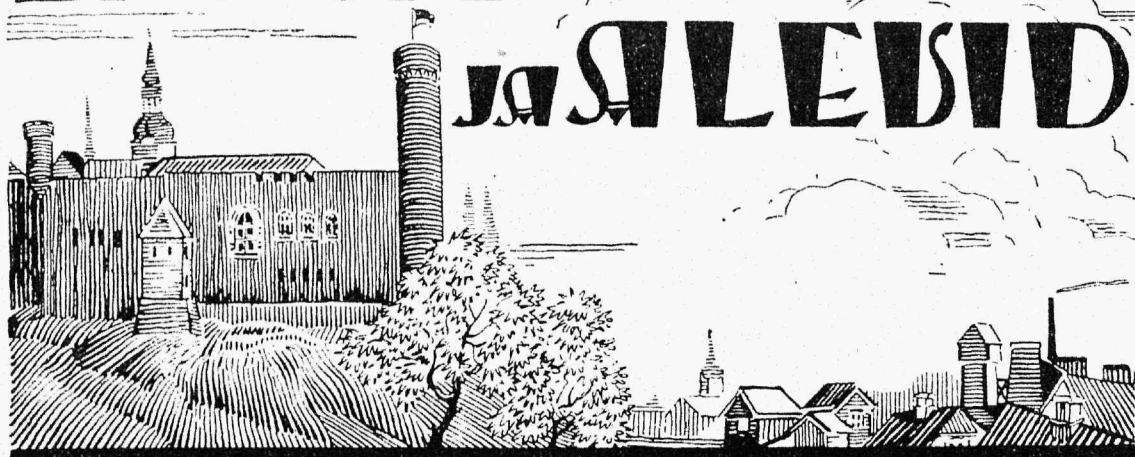

LINNAD

JA ALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJA«

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VI aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 1

Aprill

1933

SISU:

Linnade ja alevite ülesandeid tuleviku
aero-keemilis-bakterioloogilises sõjas —
A. Kümmel.

Isiku perekonnanimede, nimede ja koha-
nimede kirjutamisviisist. — T. Teder.

Hiigeltulikahju Tallinnas 500 aasta eest —
R. Kenkmann.

Kirjandus.

Kroonika.

J. ZIMMERMANN'I

TRÜKIKODA

TALLINNAS, LÜHIKEJALG 4

TEL. 429-24.

Seega juhime linna-, alevi- ja vallavalitsuste tähelepanu sellele, et trükikojas on valmis omavalitsusasutisil tarvisminevaid planke ja raamatuid asjatundjate poolt koostatud ja parandatud uute vormide järgi.

Samuti on laos saadaval igasuguseid, eriti perekonnaseisumuudete registreerimise töös vajalikke planke.

Trükikoda on varustatud uuimate kirjade ja masinatega, mistõttu igasuguseid trükitoide valmistatakse korralikult ja ruttu.

Trükikojal on laos õppe- ja õigusteaduslikke raamatuid.

Tellimusi võetakse vastu ka telefoniteel ja igasugused eelarved ja muud nõustamised antakse tasuta. Hinnad soodsad.

Austusega

**J. Zimmermann'i
trükikoda**

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 1	Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58.	1933
VI AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas. Numbri hind 25 s.	Aprill

Linnade ja alevite ülesandeid tuleviku aero-keemilis-bakterioloogilises sõjas.

A. Kimmel.

I.

Üleilmlik nõiakatel jätkab oma kurjaennustavat keemist. Lisaks majanduslikule kriisile, mille ulatust, sügavust ja intensiivsust ei osatud aimata uneski, on kõikjal tekkimas ähmane tunne, nagu läheneks praegusaja ühiskond raudse paratamatusega raskeile katastroofele.

Kui omalajal inglise nael libises kulla aluselt, siis jahmatas maailm, nagu oleks Euroopa mägede hiiglane Mont-Blanc nihkunud oma kohalt. Inglise nael ja Inglise pank — need näisid olevat praegusaja majanduselu absoluutsed väärtused. Kahjuks pidi maailm jääma vaesemaks jälle ühe illusiooni võrra. Kui aga hiljuti ameerika dollar pidi minema samuti kõige liha teed, ei tekkitanud tema libisemine kulla pariteedilt maailmas mingit mainimisväärtset elevust. Poleks praegusaja elu nii tõsine — võiks seda vaadelda kui huvitavat psühholoogilist eksperimenti inimese ja rahvamasside kohanemisvõimest ümbritsevaile oludele.

Dollari langus tähendab majanduspoliitilises keeles seda, et kullasse ja viletsusse kinnijooksnud Ameerika Ühendriigid hakkavad, lüües tegelikult käega kõigi majandusrahu relvitustumiskonverentsele, omal jõul odava rahaga võitma tagasi neid kaubanduslikke ja poliitilisi positsioone, millised eriti Kauges Idas on kadunud või ähvardavad minna kaotsi. Kuld on aga, nagu teadsid vanad roomlased, kõigi asjade närvi, ka sõjapidamises. Ja nagu ajalugu küllalt näitab, on kaubandus- ja tollisõjast avalikule relvistumiseni vaid üks samm. Ja kui arvestada veel seda võrratut meelegibedust, haavatut uhkust, mida on kutsunud esile Kesk-Euroopas Versailles' ja talle järgnenud rahulepin-

gud ja neid kirgi, milliseid üldise majandusliku viletsuse mõjul on köetud kuumaks otse helenemiseni, siis Adolf Hitler'i „kolmanda riigi“ uduste lõöklausetete rakette — saame elektriseeritud atmosfääri, kus ainus juhuslik revolvrripauk võib panna varisema kogu laviini, nagu poolhullunud gümnaasiumiõpilase saatuslik pauk, veel saatuslikumal palaval juulipäeval 1914. a. Sarajevos. Juba pikemat aega püsib äikesepilvena Idas Jaapani-Hiina „legaliseerimata sõda“, milline, nihutades akuutselt esile kogu Vaikse ookeani valdamise probleemi, võib muutuda üle öö lõõmiseks, milline oma ulatuselt, sõdivate poolte inimarvult ja sõjapidamisviiselt jätab kaugele maha 1914.—1918. a. sündmused. On kaunis tõenäolik oletus, et meie kodumaa sest suurest heitlusest ei tule välja puhtana. Juba meie geograafiline asend Läänemere rannikul, lääne ja ida kultuuride murrangul, on ürgajast peale olnud erinevaimate poliitiliste murrangute ja tuulepöörise tallermaaks ja on seda ka tulevikus. Ajalugu kordub! Ida ja Lääne mõjude võnkumised korduvad meil otse raudse järjekindlusega. Tuleb võtta tõsisasjana, et Lääs ilma „Drang nach Osten“ („tung itta“) meil lähemal ajal hakkab suruma peale erilise intensiivsusega. Adolf Hitler'i „kolmanda riigi“ välispoliitiline ideoloogia tahab tõmmata kriipsu Saksa kogu eelsõjaaegsele ja osalt pärast sõjaaegsele välispoliitikale. Keiser Vilhem II poliitika oli suunatud lõunasse. Oma suurejoonelise Väike-Asia raudtee kaudu kavatses eelsõjaaegne Saksamaa end lüüa välja Persia laheni ja sealt India ookeani mõõtmatuile võimalusile. Maailmasõda, siis vaenulikkude rahvusriikide tekkimine purustas ses suhtes kõik lootused ja Saksamaa suundus automaatselt

lõunast põhja ja itta. Oma autobiograafias kirjutab Adolf Hitler: „Saksamaa koht pole ei lõunas, ei läänes, vaid idas. Meie peame jälle võtma üles ja jätkama seda poliitikat, mis katkes kuuesaja aasta eest.“ Kuuesaja aasta eest aga löödi kuulus Tannenbergi lahing, milline murdis raudrüütlite ordu selgroo. Edasi kirjutab Adolf Hitler: „Ei ükski riik ei muutu maailmariigiks oma sõjalise jõu väarikusega, ei oma võimsa tööstuse kõiki mahasuruva ülivõimu tõttu rahvusvahelisel kaubaturul, vaid eranditult ainult oma rahva arvu ja selle teotsemisele vastava ja vajalise maaala õige vahekorra abil. Kui Saksa tööstus vallutaks kogu maailma, kui ta ehitaks üles oma endise sõjalise jõu tema endises suuruses ja väärtuses — suurt maailmariiki temast ei saaks, sest rahval puudub vastav maaala laiutamiseks ja töötamiseks ja ta on ja jääb „*Volk ohne Raum*“ („rahvas ruumalata“).“ Raudrüütlite vaimud on tõusnud haudadest! Et Adolf Hitler'i ideoloogiad pole tänapäeva sünnitus, seda näitab juba 1923. a. Saksa ja N. S. V. Liidu kindralstaapide vahel sõlmitud ja prantsuse ajakirjanduses ilmunud salaleping, mille põhjal tulevikus Saksa ja N. S. V. Liidu vaheline riigi piir jookseb Salatsgriva—Valmiera—Ostrovi joont mööda. Viimane oleks Saksamaal hädatarvilikuks hüppelauaks ida poole, teiselt poolt aga annaks N. S. V. Liidule vahetuma juurdepääsu Läänemere sadamale.

Mis on sõda? Näib olema triviaalne küsimus, milline on arusaadav kõigile. Kuid nii lihtne sõja, kui sellise, mõiste pole. Ta on raskelt vormuleeritav ühiskondlik, psühholoogiline ja majanduslik keerdsõlm. Tuleb teha teravat vahet sõja õigete, sügavate põhjuste vahel ja pinnapealsete demagoogiat taotlevate lööklauseliste ettekäänete vahel. Preisi suure sõjateoreetiku Clausewitz'i järgi on „*der Krieg ist die bloße Fortführung der Politik mit anderen Mitteln*“. Järelikult, kui sõda iseendast pole muud midagi, kui politika jätkamine teiste abinõudega, siis pole ta mitte omaette iseseisev nähtus, vaid ta sõltub teatavas ühiskonnasleiduvaist valmistusjõududest, olemasolevast tehnilisest tasapinnast ja edenemistastmest. Edasi kirjutab Clausewitz: „Ei ühtki sõda ei pea vaatlema ainuüksi puhtsõjaväelisel vaatevinklist. Küll aga peavad poliitilised eesmärgid ja sõjaväeline tegevus olema omavahelises sidemes. Õige riigimees peab tundma sõjapidamise viise

ja tema reeglipärasusi, kuna väejuhatajal peab jälle olema ülevaade kõrgemast riikidevahelisest politikast.“

Siin on jaapanlased oma legaliseerimata sõjaga Hiinaga avanud uue lehekülje. Loobudes tavalisest „sõja kuulutamisest“ on nad diplomaatlikkude argumentide kõvendamiseks valmis laskma aegajalt veidi verd ja siis jälle kõnelema edasi. Kui sõda on ühiskondlik nähe, mille juured peituvad tema kaasaegse ühiskonna struktuuris, siis on ka sõja iseloom ja pidamise viisid, tehnika sügavalt lahkuminevad eelmise sõja omast.

Kui vaadelda möödunud 1914.—1918. a. sündmuste redelit, mille kaastegelasi on olnud paljud nende ridade lugejaist ja mille edasiandmiseks on nõrk ka geniaalseima inimese sulg, ja tõesti, milline kunstnik, kirjanik suudaks korrata seda, mida kannatasid miljonid inimesed 52 kuu jooksul merel, vee all, maa peal ja maa all, kõrges õhus? Ehk jälle seda Prantsusmaa suurt lahingut, milline algas 21. märtsil 1918 ja lõppes sama aasta 8. novembril Saksamaa täieliku kapituleerumisega, kus 400-kilomeetrilisel maaalal võitles 7 000 000 sõdurit hambuni relvastatuna. Heites tagasi pilgu, küsime, milline oli möödunud sõja iseloom? Võrratu raskuse vaim! Siis hullukstegev aeglus ja maharõhuv kolossaalsus. „Merest mereni“ looklesid rööbasjoonina sügavate kaevikute read. Neisse tuubiti lakkamatult miljoneid sõdureid, nagu oleks inimliha olnud ainsam vastupidavam kaitsevahend kuulipildujate ja kahurite marutulele. Kõvem ja vastupidavam, kui betoon ehk terassoomus! Kogu sõda oli maasse vajunud, sest väljas mõirgasid kahurid, tagusid kuulipildujad, ragisesid püssid. Aeg näis olevat tinast. Sõda ei astunud, vaid rooms meeter üks, kaks päevas edasi, kolm tagasi. Strategia oli ise võrratu lihtne. Et murda läbi vastase rinnet, oli tarvis nii ja nii palju diviise, nii ja nii palju kahureid, nii ja nii palju varustust. Ja tõelikult lõppenud kõik liitlaste kindralstaabi vaidlused stereotüüpse lausega: „*C'est toujours une question de tonnage*“ („See on igal juhtumil tonnide arvu küsimus“, milliseid vaja vägede ja varustuse veoks), nagu kirjeldab kapten Peter Wright oma teoses „Kuidas oli tõelik olukord liitlaste kõrgemas sõjanõukogus“. Maailmasõda oli kaasaegse raua- ja terasetööstuse hiilgetipuks. Reaktsioon, tagasilangus pidi tulema paratamatult. Kui sõdurid pugesis maa alla seda sügavama-

le, mida kohutavamaks muutus kahurtuli, siis jõuti piirini, kus ka rängeim „*Trommelfeuer*“ 42-sentimeetrilisest kahureist osutus nõrgaks nende väljapeksmiseks maa alt. Tuli leiutada uusi võitlusvahendeid, et tabada ka sügavaima kaevikuvarjendisse peitunud sõdurit, teiselt poolt aga tekkis tarvidus purustada seljatagust kus lakkamatult vooris tulijoonele abi, reserve, varustust, sest sõda näis tüürivat väljakurnamisele. Ja kui siis lõpuks Versailles's tõmmati bilanseeriv joon 52 kuud kestnud valge raassi vennatapmisele, siis selgus, et sõda tõelikult mitte üksi võidetuile polnud keerutanud poomismööri, vaid ka võitjaile surub vägisi kätte sandikepi.

Neid uusi võitlusvahendeid esitas vahepeal hiiglasuureks ja võimsaks paisunud keemiatööstus, eriti aga just värvainetööstus. Keemilised ained, paisatuna õhku gaasina, tolmuna, suitsuna ehk viidud kokkupuutumisele vahetumalt kaitseinimkehaga, kutsusid esile nahal ja siseelundeis protsesse, millised mõjusid otsekohe mürgistavalt, purustavalt, põletavalt, kangestavalt kogu inimorganismile, tekitades valu, piina, kannatust ja surma. Need mikroskoopilised granaadid, milliste läbimõõt tuntud füüsiku Clausius'e järgi võr-

dub $\frac{1}{45\,000\,000}$ mm osale, tungivad läbi

peaaegu nägematute pragude, pilude ja avauste peitupugenud inimeste keskele, mõjudes sama otsustavalt, nagu granaadi- ja šrapnellikillud lagedal. Olles õhust raskemad, täidavad nad kõik lohud, urkad ja madalikud. Mõned neist on kergesti lendlevad, ruttu oma omadusi muutvad, teised püsivad paigal nädalaid ja kuid, muutes teatud maaala „katku pesaks“ selle sõna otseimas mõttes. Mitte üksi elav inimorganism ei kannata keemiliste lahingainete mõjustuste tagajärjel, vaid ka kogu orgaaniline elu, puud langetavad lehed, vili hukkub põllul, maa muutub viljakandmatusks, isegi teras ja raud kaotavad oma vetruvuse, kattudes rooste korruga. Peab ütleva, et keemiline relv pole maailmasõja leiutis, vaid juba paarituhanda aasta eest leiame temaga katsetamisi rahvaste omavahelisis heitluisis. Et valmistusjõudude ja tööstuslik seisund polnud soodus edene- miseks, siis vajus see jälle unustusse, andes maad enam oma ajavaimule vastavaile relvile. Ka meie eestlased oleme kord saanud tunda ta rasket kätt. Nagu ajalugu teab jutustada, kord meie esimese vaba-

dusvõitluse päevil on raudrüütliid, minnes oma järjekorralisel rünnakul Tartumaa põhjaosas läbi metsa, sattunud reejälgedele. Jälgides neid, jõudnud nad, juhituna väikese lapse nutukisast, tihnikusse, kuhu avanenud koopa suu. Koopasse olid põgenenud redusse me esivanemate naised ja lapsed ühes hädatarviliku varaga. Et koopa kitsad käigud ei võimaldanud rüütliile neid sealt tuulutada välja, siis teinud nad koopa suu ette suure tule. Viimase suitsugaasid tungisid siis koopa käikudesse ja kõik seesolevad inimesed ja loomad hukkusid lootusetult lämbumis- ja mürgistussurma.

See oli tüüpiline gaasisõda ja peaosa etendas siin mürgine vingugaas — *Co*, milline ka maailmasõjas on keerutanud oma surmavat vikatit. Kui 1915. a. aluks maailmasõda oli vajunud lõplikult maasse, otsustasid sakslased võtta tarvitusele moderniseeritud kujul keemilise relva ja rakendada see tööle. Oma relvaks valisid nad rohekaskollaka, 2,5 korda õhust raskema, äärmiselt terava, vastikult lõhnava ja igat orgaanilist elu ja metalle purustava gaasi, mida keemias tuntakse kloori nime all. Ja 22. aprillil 1915 lasksid nad välja Lääne rindele Langemarki ja Bixschoote külade vahel 6-kilomeetrilisel frondisektoril 180 000 kg gaasi Inglis- ja Prantsusmaa koloniaalvägede kaevikute joonel. Ilm oli kuiv ja külm, gaasilaine sügavus ulatus 600—800 m; gaasilaine liikus edasi 2—4-meetrilise kiirusega sekundis.

Esimese mürklahingugaasinünnaku tagajärjed olid suuremad igast ootusest ja lootusest. 15 000 inglise sõdurit langes reast surnutena ja haavatutena, rinne oli 6-kilomeetrilisel ulatusel, nagu pühitud ja kogu liitlaste armeede meeoleolu oli muutumas paanikaks. Liitlaste seisund oli nagu noateral. Poleks Saksa kindralstaabi ohvitserid olnud nii põikpeased, oleks neil olnud vähegi taipu valmistusjõudude vahekorrad ja edenemissuunast, poleks nad nii küünte ja hammastega hoidnud kinni oma kivinenud traditsioonest, vaid teostanud rünnakut suuremas ulatuses ja paisanud tekkivasse auku diviise samasugusel kergel käel, nagu nad olid harjunud tegema teisil juhtumel, on küllalt põhjust uskuda, et Euroopa poliitiline kaart oleks evinud sootuks teise ilme.

Igal juhtumil ei või nad kunagi mõelda rahuliku südamega sellele „äramagatud võiduvõimalusele“. Nad olid avanud oma kaardid enneaegu ja kui nad kordasid

uuesti oma gaasirünnakuid, olid liitlased juba jõudnud toibuda ja organiseerida vastukaitset. Igal juhtumil jääb 22. aprill 1915 püsima rahvaste ajalukku unustamatu ja kohutava tähisena.

Siitpeale algab vihane võitlus gaasi- sõja pealetungivahendite ja teiselt poolt keemiliste kaitsevahendite vahel. Ilmusid tuhanded vedelikud gaaside, suitsude, tolmu, vedelikkude kujul lahinguväljale. Suurim osa neist ei kannatanud välja tuleristimist, kadudes sama ootamata kui ilmusid. Vähesed suutsid rahuldada kõiki nõudeid. Kuid teadus areneb. Kõigis mais töötavad suure saladuskatte all sajad keemikud, insenerid, arstid uute keemiliste võitlusainete koostamise ja leiutamise alal. Hiiglasummad on maetud seks, lugematu arv laboratooriume on lennanud õhku. Ükski ohver pole kallis. Millised keemilised mürgained üllatavad kord inimesi tuleviku sõjas, on teadmata. Möödunud maailmasõda on jätnud meile mitmesuguseid võitlusvahendeid, millised, tarvitades saksa klassifikatsiooni, on järgmised:

L ä m m a s t a v a d g a a s i d, saksa sõjatehnilise nime all „roheline rist“; sesse liiki kuuluvad mürggaasid, nagu ülaltähendatud kloor, siis fosgeen, kloorpikriin, mõjuvad lämmastavalt hingamis- elundeile, mürgistavad neid, purustades eriti tundelikkude ilanahkadega elundeid. Mõju on raske. 2,5 mg kloori 1 l õhu peale on surmav annus. Fosgeen on 8 korda mürgisem — 4 gr fosgeeni 100 m³ õhus on surmav, kloorpikriin tapab ka siis kui 15 osa gaasi peale õhus tuleb 1 000 000 osa õhku.

P i s a r g a a s i d; need on keemilised ained, millised on normaaloludes vedelikud, isegi kõvad ained, muutudes imepeeneks tolmuks, auruks ja kutsuvad esile rasket pisaravoolu. Mõned neist kutsuvad esile vigastusi, kui 6 osa gaasi peale õhus tuleb 1 000 000 osa õhku, nagu broomatsetoon. Teised, nagu klooratsetofenoon muutub väljakannatamatuks, kui leidub 4—5 gr 1000 m³ õhus.

S ö ö v a d e h k v i l l e s ü n n i t a v a d g a a s i d, saksa sõjatehnilises keeles „kolane rist“; siia kuulub kuulus gaaside kuningas — „King of Gas“ — üperiit, sinepi- gaas. Evides vedelikuna erilise terava sinepi ja küüslaugu lõhnale sarnleva lõhna, mõjub ta kaitseta kehaosile villesünnitavalt ja purustavalt. Ta on salapärase vaenlane; alles 5—6 tunni pärast taipab inimene, et tal on olnud vahetumat

kokkupuutumist üperiidist kaetud ja mürgistatud esemetega. Ka mõjub ta veel lämmastavalt, siis pisaravoolu esilekutsuvalt, lõpuks surmatoovalt. Silmad kannatavad juba kui 1 osa üperiiti tuleb 14 000 000 osa õhu peale. Sesse rühma kuulub ka „surmakaste“ — levisiit, ehk keemilise nimega kloorviniöldikloorarsiin. See gaas on väga mürgine. Et ta aga hilines sõttailmumise- ga, pole pääsnud avalikkuse ette teateid ta sõjaomaduste üle.

Ä r r i t a v a d g a a s i d, saksa sõja- tehnilises keeles „sinine rist“; need on suu- remaltjaolt kõvad ained. Pommiplahvatu- sel aga on neil eriline omadus laguda mik- roskoopiliseks suitsule sarnlevaks tolmuks, milline, läbistades vanatüüpilisi gaasimas- ke, kutsub esile järelejätmatu kõha, pööra- se oksendamise ja krampe. Ühe siiakuulu- va gaasi kohta, mida tuntakse keemias di- fentüülkloorarsiini nime all, kirjutab sõja- väe käsiraamat „Manual of Chemical War- fare 1926“ järgmist: „Kui inimene hingab sisse viie minuti jooksul õhku, milles on 50 000 000 osa õhu kohta 1 osa sellist gaa- si, siis võib näha väga märgatavate mürgistustunnuste tekkimist nina ilanahale. Tugevam gaasi ja õhu segu (1:1 000 000) kutsub esile ühe minuti jooksul sellise pi- na, et inimene kaotab igasuguse teotsemis- võime. Gaasi 2—3-minutilise sissehinga- mise järgi tekib raskekujuline oksendami- ne. Neid gaase tarvitatakse seks, et ohvril kutsuda esile seisundit, mis teeks võima- tuks maski kandmise ja kasustamise. Ta- valiselt täidetakse vastav maaala enne mürgistavate, põletavate ja teiste kiiresti rabavate gaasidega ja siis lõpuks sunni- takse, ajades ärritavate gaasidega oksenda- dama, rebima eest kaitset maski.“

Tahtmatult peaksime hüüdma vanade roomlastega „O tempora, o mores!“ („Oh ajad! Oh, kombed!“)

Ajaloolise faktina tuleb kriipsutada alla, et ärritavate gaaside ilmumine eten- das otsustavat osa ka Riia langemises. Raskeis võitluses Üksküla all tarvitasid Vene väed vanamoelisi Kumant-Zelinski' gaasimaske, millised ei võimaldanud kait- set ärritavate gaaside tolmu eest. Sõdu- rite keskel, kelle meeoleu oli viinud tüdi- museni meeletu sõda ja värske revolutsio- on, sattusid paanikasse ja taganesid, mille tagajärjel Riia langemine osutus möödapääsmatuks. See maailmasõja ise- endast väikesemaid vahejuhtumeid väljen- dab seda kohutavat tragismi, mis avaldub, kui mask ei anna kaitset mürggaaside vastu. (Järgneb.)

Isiku perekonnanime, nime ja kohanimede kirjutuviisist.

T. Teder.

Kohtu- ja Siseministeeriumi perekonnaseisuasjade juhataja.

Seda küsimust on käsitelnud V. Avesson oma artiklis „Isiku ja kohanimede kirjutuviisist“ (vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 3(43) — 1932). Kuna aga terve rea V. A. arvamuste ja seisukohtadega ei saa olla nõus ja kuna ses artiklis leidub ka muidki ebatäpsusi ja põhjendamata etteheiteid Kohtu- ja Siseministeeriumile, millised võiksid tekitada valearvamusi, pean tarvilikuks peatuda sama küsimuse juures.

Maksva korra järgi tuleb perekonnaseisuatmetnikul isiku õige perekonnanime sissekandmiseks aktidesse teha kindlaks perekonnanime kirjutuviis vastavate dokumentidega, näiteks isiku sünni-, abielu-, perekonnaseisutunnististega, kui perekonnaseisuatmetnikule need andmed ei selgu tema käsitada olevaist perekonnakirjust (vt. Perekonnaseisuseaduse juhtnõu-ride §§ 6, 28, 31, 32 — RT 48 — 1926).

Perekonnanime ja nime märkimisel perekonnaregistrisse võetakse aluseks isiku sünnimeetrikas resp. sünniregistris (sünniaktis) tähendatud perekonnanimi, nimi (Perekonnaseisusead. juhtnõu-ride § 61 — RT 48 — 1926, § 62 — RT 27 — 1931). Kui isikul on mitu nime, siis tuleb neid märkida perekonnaregistrisse ja aktidesse samas järjekorras, nagu nad on kantud sünniregistrisse resp. sünnimeetrikasse.

Juhtumil kui perekonnaseisuatmetnikule esitatud mitmesuguseis dokumentides on ühe ja sama isiku perekonnanimi märgitud lahkuminevalt, näiteks sünnimeetrika järgi „Tõnts“, abielumeetrika järgi „Tõnson“, kaitsevääst vabastamise tunnistise järgi „Tõntsov“, isikutunnistise järgi „Tõntson“ jne., tuleb isiku õige perekonnanime arvestada ja märkida perekonnaregistrisse „Tõnts“ ja sulgudes kõik teised nimekujud, millised esinevad isiku dokumentides, jättes välja vaid need, millised erinevad vaid õigekirjutuselt, kuid on muidu ühekõlalised. Soovib kodanik vabaneda sünnimeetrikas märgitud perekonnanime kujust ja jääda ühe sulgudes märgitud perekonnanime kuju juurde või soovib võtta sootuks uue perekonnanime, siis tuleb tal pöörduda vastava avaldisega Kohtu- ja Siseministeeriumi poole Perekonnanime muutmise seaduses (RT 57 — 1930) ettenähtud korras.

Nii on siis üldjuhiseks, et perekonnanimi, samuti nimi tuleb märkida aktiraamatuisse või perekonnaregistrisse sel kujul, kui see on märgitud isiku sünnimeetrikasse resp. sünniakti. Sel üldjuhisel on aga oma erandid.

Kuna Petserimaa ja Narvataguste valdade elanikkude suuremal osal puudusid perekonnanimed 1922. aastani, on nad meetrikaraamatuisse kantud suuremaltjaolt perekonnanimedeta. Selliste kodanikkude perekonnanimesid tõestavaiks algdokumentideks on vastavad perekonnanime panemise protokollid või nende äärkirjad, milliseid säilitatakse vastavais Petserimaa ja Narvataguseis vallavalitsusis ja duplikaadid Kohtu- ja Siseministeeriumis.

Perekonnanimeta kodaniku avalikuks- tulekul, tuléb perekonnaseisuatmetnikul (Perekonnanime võtmise seaduse — RT 11 — 1926) teatada asjast politseile vastava juurduse toimetamiseks ja selle saatmiseks Kohtu- ja Siseministeeriumile varustatult Perekonnanime võtmise seaduses ettenähtud andmetega, mille alusel kohtu- ja siseminister paneb talle perekonnanime. Sellise kodaniku perekonnanime märkimise aluseks on siis kohtu- ja siseministri otsus.

Kui isik on muutnud oma perekonnanime, kas Riigikohtu otsusel, mis oli võimalik 1. augustini 1930 või peale Perekonnanime muutmise seaduse maksma- hakkamist (RT 57 — 1930) kohtu- ja siseministri otsusel, siis võetakse aluseks need otsused.

Kui isiku perekonnanimi on muutunud adopteerimise (lapsendamise) teel (Balti Eraseaduse k. III, § 187), on mõõduandev isiku perekonnanime kindlakstegemisel adopteerimiskohtuotsus ja vastavail kor- ril adopteerija sünnimeetrika.

Kui perekonnanimi on muutunud legitiimeerimise (seadustamise) teel (Balti Eraseaduse k. III, § 173) võib seadustamismärkuse puudumisel sünnimeetrikas, perekonnanime kindlaksmääramisel olla aluseks isa sünnimeetrika.

Naine omandab abieluumisega mehe perekonnanime (Balti Eraseaduse k. III,

§ 5). Selle perekonnanime märkimise aluseks pole siis mitte naise sünnimeetrika (vallaspõlveperekonnanime märkimisel küll), vaid mehe sünnimeetrika.

Edasi naise perekonnanime võib muutada abielulahutamisega ja abielu maksusetuks tunnustamisega (Abieluseaduse §§ 18, 32 — RT 138 — 1922). Selliseil juhtumel tuleb perekonnanimede kindlaksmääramisel arvestada vastavaid kohtuotsusi ja kui see osutub tarvilikuks — naise sünnimeetrikat.

Sageli juhtub, et sünnimeetrikaraamatusse on isiku perekonnanime märgitud ebaõieti. Siin olgu juhitud tähelepanu sellele, et seni kui viga pole õiendatud maksva korra järgi, maksab sünnimeetrikas märgitud perekonnanime kuju. Õiendamine on perekonnanime sõnalise väljendi ebaõige kuju muutmine seadusepärases kujuks. Seda on võimalik toimetada meetrikaraamatuis Perekonnanimede muutmise seaduses (RT 57 — 1930) ettenähtud korras. Mõnel juhtumil, kui viga on vastuvaidlematult selge ja on tõestatud kuidas perekonnanime õieti peab olema, on perekonnanime õiendamist võimalik toimetada ka lihtsamal korras Kohtu- ja Siseministeeriumilt saadud nõusolekul või korraldusel. Aktes on perekonnanime vea õiendamine võimalik täiendava akti koostamise teel. Isiku eesnime õiendamine tema sünnimeetrikas resp. sünniaktis on seevastu võimalik ainult kohtuotsuse põhjal.

Kuna meetrikaraamatuid peeti meie kodumaal Vene valitsuse ajal vene keeles, enne 3./15. juunit 1891 ka saksa keeles ja eesti ajal osalt ka vene, saksa, rootsi, läti ja ladina keeles, tekib küsimus, kuidas neis meetrikaraamatuis märgitud nimesid märkida eesti keeles.

Neis keelis, milliseis tarvitatakse ladina tähestikku (nagu saksa, rootsi, läti jne. keeles), kirjutatakse perekonnanimesid ja nimesid üldiselt eesti keeles nii, nagu nad on märgitud neis keelis. Kuna vene keeles on tarvitusel vene tähestik, tuleb vene keeles märgitud nimesid kirjutada ümber eesti keeles tarvitusel olevate tähtedega. Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna ringkirjas 15. novembrist 1927 nr. 1805, II osa, p. 4 soovitakse kirjaviisi ühtlustamiseks võtta tarvitusele venekeelsete nimede ümberkirjutamisel eesti keelde Akadeemilise Emakeeleseltsi ja Eesti Kirjanduse Seltsilt soovitatud kirjutamisviisi: „з“=„z“, „ж“=„ž“, „ш“=„š“,

„щ“=„štš“, „ц“=„ts“, „ч“=„tš“, „й“=„ii“, (sõna sees) ja „i“ (sõna lõpul), „евъ“=„ev“, „ь“ jääb transkribeerimata, ainult vokaali ees tähendatakse ta „j“-ga, „е“=„e“ (kaashääliku järel) ja „je“ (sõna alul või vokaali järel), näiteks „Гончаровъ“=„Gontšarov“, „Плещеевъ“=„Pleštšejev“.

Sellest ringkirjast on kahjuks jäänud välja juhis, et vene „c“ ja „x“ kahe vokaali vahel tuleb kirjutada vastavalt tegelikule hääldamisele „ss“ ja „hh“, näiteks „Мясоѣдовъ“=„Mjassojedov“, „Чеховъ“=„Tšehhov“, samuti „Раиса“=„Raissa“, „Василий“=„Vassili“, „Михаилъ“=„Mihhail“ jne.

V. A. heidab ette Kohtu- ja Siseministeeriumile ebajärjekindlust perekonnanimede kirjutamisviisis, tuues ette perekonnanime „Smirnov“, milline märgitud kord „v“-ga, kord „ff“-iga.

Selline erinev märkimine on aga tingitud järgmisest asjaolust: kui meetrikas on vene keeles „Смирновъ“, transkribeeritakse see eesti keeles „Smirnov“; tuleb aga dokument anda saksakeelse meetrika järgi, milles see märgitud „Smirnoff“, tuleb see ka nii märkida dokumendile, sest ministeeriumil või usuühingu perekonnaseisuametnikul puudub siin õigus muuta omavoliliselt perekonnanime kirjutamisviisi.

Teatavasti vene perekonnanimele on lisatud nimekandja sugu määravad lõpud. V. A. kirjutab, et Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna ringkirja kohaselt tuleb meil tarvitada ainult meessoost lõppu. On õige, et tuleb tarvitada ainult meessoost lõppu, kuid sellist ringkirja, kuigi see ehk oleks tarvilik, pole seni antud, vaid küsimus kerkis üles ühe valla perekonnaseisuametniku seletuspärimisel. Sel puhul palus Kohtu- ja Siseministeerium Akadeemilise Emakeeleseltsi arvamust selle küsimuse kohta. Akadeemiline Emakeeleselts avaldas oma seisukoha ministeeriumile kirjaga 14. novembrist 1931. See arvamus on avaldatud hiljem ajakirjas „Eesti Keel“.

Vahemärkusena olgu tähendatud, et Kohtu- ja Siseministeeriumil tuleb pea igapäev anda seletusi, millised oleksid huvitavad ja ka tarvilikud teada kõigil perekonnaseisuametnikel. Kõiki neid küsimusi teha teatavaks ringkirjaga läheks väga kulukaks ja nende jälgimine tekitaks raskusi perekonnaseisuametnikelegi. See pärast on asutud seisukohale, et on parem avaldada selliseid põhimõttelisi tähtsusega

seletusi korraga, koondatult ja grupeeritult käsiraamatuna, milleks on käimas vastavad eeltööd.

Kuna V. A. on esitanud mainitud Akadeemilise Emakeeleseltsi seisukoha pealis-kaudselt, milline asjaolu võimaldab vää-rarusaamist käesolevas küsimuses, esitan selle seisukoha täpselt, pidades silmas, et ka Kohtu- ja Siseministeerium on võtnud omaks Akadeemilise Emakeeleseltsi seisukoha.

„Eesti Vabariigi piiresse kuuluvate isikute perekonnanimed (siin on mõeldud Eesti Vabariigi riikkondsusse kuuluvate isikute perekonnanimed — T. T.), hoolimata nende keelelisest algupärast, alluvad riigikeelses tarvituses nimisõna muutmisreegleile, mis omased riigi ametliku keele grammatikale.“ Nii näiteks käänatakse eestipäraseid perekonnanimedid nagu vastavaid eesti üldnimedid (Org, gen. Oru, Kõiv, gen. Kõiv'u, Raudheiding, gen. Raudheiding'u, Seen, gen. Seen'e jne.) võõrapäraseid konsonantlõpulisid nimedid aga nagu „i“-tüvelisi võõrsõnu (Habicht'i, Hubel'i, Kurlenz'i, Pöhl'i, Smirnov'i jne.). Siiski kahe- ja enamsilbilised „s“-lõpulisid, kui „s“-i ees on lühike vokaal, käänduvad „e“-tüvelistena: Herodes'e, Nikodemus'e, Lenzius'e, Verus'e, kuid Neuhaus'i, Behrens'i, Neus'i.

Järelikult ei saa eestikeelses tarvituses tulla küsimusse Eesti riikkonsete võõrapärase perekonnanimede päritolukeele grammatika erijuhised, näiteks läti algupärase nimede „s“ või „š“ juurdeliitmine ainsuse nimetavas (Gailits, Zirnask, neist aga gen. Gailit'i, part. Zirnask'it) või vene algupäraga nimedel erilise vormi (-a) tarvitamine naissoost nimekandja puhul (Gusseva, Smirnova, Nikitina, Verhous-tinskaja). Nende nimede konsonanttüvi jääb muutmata kõigis käändeis, hoolimata nimeomani ku sugupoolest: Zirnask—Zirnask'ile, Gailit — Gailit'ist, Pukits — Pukits'iga (või Pukits'aga), pr. Stukis — pr. Stukis'ele, pr. Smirnov — pr. Smirnov'i, n. Gussev — n. Gussev'i, Anna Nikitin'ile, Veera Kovalevski, pr. Kuperjanov'ile jne.

Välismaalaste nimede tarvitamisel käiakse üldisema rahvusvahelise uususe järgi, s. o. nimi püsib ka eestikeelses tarvituses kõigis käändeis sel kujul, nagu seda tarvitab asjaomane isik ise ja ka üld-

sus internatsionaalses keeletavas. Näiteks Rainis, gen. Rainis'e, Drawneeks — Drawneeks'ile, Voldemaras — Voldemaras'ega, Behrziņš — Behrziņš'ist; Anna Pavlova, Sofia Kovalevskaja, Anna Joanovna, Maria Leszcynska jne.“

Mis puutub V. A. poolt tõstetud küsimusse, kuidas transkribeerida eesti keeles rootsi å, siis tuleb see samal kujul märkida ka eesti keeles. Sama võiks öelda taani keele ø kohta, milline hääldatakse meie õ-na. Ühesõnaga võõrkeelte märgid, millised puuduvad meie keeles tulevad vastavil korral võtta üle.

Nagu juba tähendatud, on peaaluseks perekonnanimede kirjutamisviisi kindlakstegemisel isiku sünnimeetrika. Riigikohtu vastava seletuseni asuti seisukohal, et täites perekonnaseisuakte, tuleb nimede õigekirjutamises pidada kinni täpselt täht-tähelt kirikumeetrikas tähendatud nimekujust ja arvati, et ka nime õigekirjutusliku paranduse peab lubama Riigikohtu. Riigikohtu Tsiviilosakonna otsusest 7. aprillist 1927 (Riigikohtu Tsiviilosakonna toimetis nr. 30 — 1927) selgub, et õigekirjutislikud parandused on lubatud. Riigikohtu seletusel sõltub nimekandjast, kuidas ta oma nime tahab kirjutada ortograafiliselt, kas näiteks Leppik, Varri, Kalla või Lepik, Vari, Kala.

Selliste nimede õigekirjutuse fikseerimine, milline mõne aja pärast jälle võib muutuda, pole perekonnanimede muutmine, milline alluks Riigikohtule (nüüd Kohtu- ja Siseministeeriumile). See seletus on Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna ringkirjaga 12. septembrist 1927, nr. 43, p. 4 tehtud teatavaks perekonnaseisuetnikule käsitamiseks.

Riigikohtu otsusest tuleb järeldada, et perekonnaseisuetnik on õigustatud seni algdokumentides vana ortograafia järgi kirjutatud perekonnanimedid kirjutama akti praegusaja õigekeelsusjuhiste kohaselt, kui kodanik avaldab sellekohase soovi või nõusoleku. Üksikasjalikumaid juhtnõure, kuidas teostada seda praktikas, pole seni antud ringkirjaliselt. Küll aga on Kohtu- ja Siseministeerium andnud üksikuile seletuspärimusile sel alal hulgaliselt seletusi ja nõudeid, mille najal on tekkinud juba teatud praktika.

Otsustajaks, kuidas perekonnanimede kirjutada ortograafiliselt, on nimekandja ise, mitte aga teised isikud või asutised (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletus Viljandi maakogu-

duse perekonnaseisuametnikule 20. veebruarist 1931 nr. 249). Nime õigekirjutuslikes parandusis ei tohi minna niikaugele, et selle tagajärjel muutuks nime hääldamine, sest siis poleks see enam õigekirjutuslik parandus, vaid perekonnanime muutmine, milline allub Perekonnanimedele muutmise seaduse põhjal kohtu- ja siseministrile (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletus 11. maist 1931 nr. 141 Linnamäe valla perekonnaseisuametnikule).

Nimedele õigekirjutuslik parandamine on võimalik ka mitteeestipärases perekonnanimeses siis, kui selle tagajärjel ei muutu nende hääldamine. Seega määrab ligemalt nime kirjutusviisi nime hääldamine. Lisandusi ja tähelisi väljajätte ei või toimetada sellises ulatuses, et selle all kannataks nime tõeline hääldamine.

Mõnel juhtumil pole perekonnaseisuametnikul sugugi kerge võtta seisukohta, kas võib tulla vastu kodaniku soovile ta nime parandamisel õigekirjutuslikult. Kahtluse puhul on soovitatav enne paranduse toimetamist saada teada Kohtu- ja Siseministeeriumi seisukoht vastava seletuspärimuse teel. Näitena toon siin perekonnanimesid, mille õigekirjutusliku parandamise võimaluste kohta Kohtu- ja Siseministeerium on avaldanud oma seisukoha. Meetrikas märgitud „Aunapu“ võib perekonnaregistris märkida „Õunapuu“, kui nimekandja avaldab seks kirjalikult soovi perekonnaseisuametnikule. Perekonnaregistri erilehekülje märkuste-lahtrisse tuleb perekonnaseisuametnikul teha märkus, et isiku soovil tuleb ta perekonnanimi, milline kirjutati vana kirjaväisi järgi „Aunapu“, kirjutada „Õunapuu“. Perekonnaregistri tähestikku tuleb aga sellisel juhtumil kirjutada kaks kaarti — üks „Aunapu“, teine „Õunapuu“ nimele (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletus 21. märtsist 1932 nr. 1989, Kärda alevi perekonnaseisuametnikule).

Kui isiku perekonnanimi on meetrikas „Roosvaldt“, isik aga soovib seda kirjutada „Roosvald“, siis ei saa perekonnaseisuametnik tulla vastu sellele soovile. „Roosvaldt“ hääldatakse teisiti kui „Roosvald“, järelikult pole siin tegemist puhtortograafilise küsimusega, võiks parandada vahest ainult „Roosvalt“iks“. Kui isiku perekonnanimi on meetrikas „Jama“, hääldatakse tegelikult „Jaama“, siis on võimalik seda isiku soovil kirjutada „Jaama“ (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna

seletus 25. oktoobrist 1932 nr. 1195 Laiuse valla perekonnaseisuametnikule).

Kui isiku perekonnanimi on meetrikas saksa kirjaväisi järel „Kohl“, hääldatakse aga „Kool“, siis võib, kui isik avaldab seks soovi, kirjutada „Kool“. Samuti võib „John“ kirjutada „Joon“, „Vehlmann“ — „Veelmann“ jne.

Mis puutub küsimusse, kas perekonnanimi „Virro“ võib kirjutada „Viru“, siis Akadeemilise Emakeeleseltsi seletusel (6. veebruarist 1931) vana kirjakeele kaju „Virro“ hääldati eesti üldkõnekeeles „Viru“, kuid murdeti ka „Viro“, nii on seda võimalik seejärgi, kuidas kodanik oma perekonnanime hääldab, lubada parandada „Viro“-ks või „Viru“-ks.

Seletuspärimusele, kas võib aktiraamatus märgitud „Hunt“ kirjutada aktes isiku soovil „Unt“, on Kohtu- ja Siseministeerium seletanud, et seda võib. Põhjendas sellist seisukohta ministeerium seega, et käesoleval juhul („Hunt“ — „Unt“) pole tegemist hääldamise muutmiselega, vaid kummagi nimekuju erinevus on puhtortograafiline, tegelikult hääldataksegi seda nime „h“-ta. Nii võib tarvitada „Hunt“ või „Unt“, vastavalt nimekandja enda heaksarvamusele. Nimekandjal tuleb perekonnaseisuametnikule anda sellekohane alkiri. Perekonnaregistri märkuste-lahtris tuleb sellisel juhtumil märkida, et isiku perekonnanimi, milline on meetrikaraamatus „Hunt“ kirjutatakse ta soovil edaspidi „Unt“.

Edasi on Kohtu- ja Siseministeerium avaldanud oma arvamust järgmiste perekonnanimedele õigekirjutuslikul parandamisel: „Humma“ — „Huma“, „Jõggeva“ — „Jõgeva“, „Ihher“ — „Iher“, „Zopp“ — „Tsopp“, „Victor“ — „Viktor“, „Hanni“ — „Hani“, „Sabas“ — „Saabas“, „Taniel“ — „Taaniel“ (kuid mitte „Daniel“), „Emanuel Verus“ — „Emaanuel Veerus“, „Treter“ — „Treeter“, „Sep“ — „Sepp“, „Kuk“ — „Kukk“ jne. (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletused 4. aprillist 1932 nr. 2081 Võru valla perekonnaseisuametnikule, 8. septembrist 1931 nr. 954 Tallinna Linna Perekonnaseisuametile, 11. detsembrist 1931 nr. 494 Valga Linna Perekonnaseisuametile jt.).

Kui perekonnanimi „Murs“ hääldatakse „Murss“ („s“ on pikk) mitte „Murs“ („murrs“ — „r“ on pikk), siis on õigustatud selle perekonnanime parandamine „Murss“-iks (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletus 20. juunist

1931, nr. 249 Viljandi maakoguduse perekonnaseisuametnikule). Nime „Närška“ kirjutusviisi „Nerska“ kujul võiks seletada ortograafiliseks muudatuseks, kui arvestada, et vene keeles „ä“ transkribeeritakse „e“-ga ja dokumentides võiks olla sattunud venepärane kirjutamisviis.

Vana ortograafia järgi kirjutatud sõna „Kebba“ tuleb lugeda „Keba“ ja mitte „Käba“, sest eesti keeles on olemas niihästi sõna „keba“ kui ka „käba“. Soovib isik perekonnanimeks siiski „Käba“, on seda võimalik toimetada perekonnanime muutmise korras (Kohtu- ja Siseministeriumi Administratiivosakonna seletus 10. detsembrist 1932 nr. 1438 Anija valla perekonnaseisuametnikule).

Perekonnanime „Kohv“ parandamist „Koff“-iks, „Senka“ — „Semka“-ks, „Väljal“ — „Välja“-ks, „Küülmann“ — „Püülmann“-iks, „Pild“ — „Pilt“-iks ei saa paigutada kõnesoleva Riigikohtu seletuse alla. See oleks väär arusaamine Riigikohtu seletusest, sest siin on tegemist juba perekonnanime muutmisega, mida võib toimetada ainult kohtu- ja siseministri otsusega.

Soovib kodanik oma perekonnanime õigekirjutust parandada ja leiab perekonnaseisuametnik selle soovi tähelepanuväärivaks, võtab perekonnaseisuametnik kodanikult sellekohase allkirja, millist võiks sõnastada näiteks järgmiselt: „Tugedes Riigikohtu seletusele 7. aprillist 1927 ja eesti keele õigekirjutusjuhiseile, soovin, et minu perekonnanimi ja nimi, millised on sünnimeetrikas märgitud „Kusik, Hermine-Miina“, märgitakse akti ja perekonnaregistrisse „Kuusik, Hermiine-Miina“, nagu ma seda tegelikult hääldan. Hermiine-Miina Kuusik (allkiri). Tõestan Hermiine-Miina Kuusik'u allkirja N. N. (allkiri). A. linna (alevi, valla) perekonnaseisuametnik. Sellise allkirja alusel kantakse isiku perekonnanimi ja nimi akti ja perekonnaregistrisse „Kuusik, Hermiine-Miina“. Allkiri ise säilitatakse perekonnaregistri lisatoimetises. Sellisel korral tuleb perekonnaregistri märkustelahtris tähendada siiski ka, kuidas kirjutati kodaniku perekonnanimi endise kirjaviisi järgi, et ei kaoks side suguvõsa selgitamisel.

Kui aktis on kodaniku perekonnanimi märgitud vana kirjaviisi järgi ja kodanik soovib hiljem selle põhjal saada tunnistist, kus perekonnanimi märgitud uue kirjaviisi järgi, tuleb perekonnaseisuametnikul

kõigepealt kodanikult võtta vastav allkiri. Kodaniku allkirja põhjal teeb perekonnaseisuametnik akti äärele märkuse, et kodaniku sooviavaldise (allkirja) alusel kirjutatakse tema perekonnanimi praegusaja õigekirjutusjuhiseile vastavalt nii ja nii. Järgneb perekonnaseisuametniku allkiri ja märkuse tegemise aja märkus. Kui akti teine eksemplar on Kohtu- ja Siseministeriumis, tuleb märkuse sõnasõnaline ära kiri saata ka sinna märkimiseks akti teise eksemplari ja alles seejärgi antakse kodanikule tunnistis. Kui kodanikule on tunnistis antud juba varem, võib sama tunnistise pöördle teha perekonnanime õigekirjutuse kohta samasugune märkus, kui seda tehti akti äärele, tunnistise sisu parandamata. Märkus peab olema muidugi kirjutatud alla perekonnaseisuametniku poolt ja varustatud selle tegemise aja märkusega, samuti tuleb märkus varustada siin pitsati jäljendiga.

Kui kodanik hiljem registreerib oma järgmist perekonnaseisumuudet (lapse sündi, abielu jne.), võib tema perekonnanimi akti märkida juba ainult uue ortograafia järgi.

V. A. leiab, et eriosa raskusist perekonnanime kirjutamises moodustavad võõrtähed, nagu „c“, „w“, „x“, „y“ ja „z“. Mis puutub toodud näiteisse, siis sünnimeetrikas nimesid „Lochk“, „Puchm“, „Puchk“, „Metz“, „Matz“, „Carl“, „Felix“, „Evy“ on kodaniku nõusolekul või sooviavaldusel võimalik märkida aktidesse „Lohk“, „Puhm“, „Puhk“, „Mets“, „Mats“, „Karl“, „Feliks“, „Eevi“. Pole aga kodanik sellega nõus, tuleb akti märkida siiski nii, nagu see on kodaniku sünnimeetrikas. Ümberpöörduvalt, kui meetrikas on näiteks „Puhk“ ja kodanik soovib, et akti märgitakse „Puchk“, siis sellisele soovile pole võimalik tulla vastu.

Mis puutub „v“-sse ja „w“-sse, siis perekonnanimed kirjutamisel tuleb pida silmas järgmist: kui perekonnanimi on puhteestikeelne, siis tuleb tarvitada „v“-d, näiteks Ravasoo, Põlvaste, Veski, kui aga perekonnanimi pole eestikeelne, näiteks „Kreutzwald“, tuleb lubada tarvitada siiski ka „w“-d.

Võib teha vahet kahe suguste eesnimede ühed, millised antakse vastsündinuile sünniakti koostamisel ja teised juba olemasolevatena (vanemate, abiellujate jne. nimed).

Perekonnaseisuseaduse juhtnööride § 26 (RT 27 — 1931) põhjal tuleb perekonnaseisuametnikul loobuda nimede

kandmisest akti, millised on vastolus heade kommetega või teisiti võivad tekitada avalikku pahameelt või on naeruväärsed. Samuti tuleb perekonnaseisuametnikul keelduda kandmast akti vastsündinu poeglapsel nime, milline on üldiselt tuntud tütarlapsel nimenä ja vastsündinu tütarlapsel nime, milline on üldiselt tuntud poeglapsel nimenä.

Vastsündinule antava nime registreerimisest loobumine ainult põhjendusega, et esitatud nime pole seni tarvitatud, pole õigustatud. Kuid kui nimi on moonutatud ja kirjaveega, siis tuleks perekonnaseisuametnikul astuda kindlasti vahele. Energiline perekonnaseisuametnik võib nime õigekirjutusele avaldada suurt mõju. Nimed „Tšotš“, „Zorže“, „Jarli“, „Seteree“, „Sonny Boy“, „Järri“ jne. võiks lükata tagasi, kui meile naeruväärsed või heade kommete vastased. Sageli vanemad, eriti maal, on leidnud mingi võõrapärase või uue nime ja hääldavad seda valesti, kuid vallasekretär-perekonnaseisuametnik panebki selle kirja nii, nagu talle öeldud, mida sugugi ei saa kiita heaks.

Näiteks soovib vanem oma pojale panna nimeks „Ugu“, milline pidi olema tegelikult „Hugo“; teisel juhtumil on vanem nimetanud oma tütre nimeks „Ilja“, milline pidi olema tegelikult „Hilja“. Vallasekretär oligi pannud kirja „Ilja“, milline on pealegi venekeelne poeglapsenimi ja juba seepärast oleks tulnud lükata tagasi.

Oleks tarvilik, et vana ortograafia järgi kirjutatud nimed kantakse nüüd akti praegusaja õigekirjutuse järgi, nii nagu hääldatakse: „Ida“ — „Iida“, „Marri“ — „Mari“, „Jürri“ — „Jüri“, „Lilly“ — „Lilli“, „Miina“ — „Miina“ jne., kuid kui nimeandja, ütlemel näiteks, perekondliku traditsiooni pärast ei nõustu nime kirjutamisega uue kirjaviisi järgi, pole perekonnaseisuametnik õigustatud keelduma nime kandmisest akti vana kirjaviisi järgi.

On soovitatav, et perekonnaseisuaametes oleks tarbekorral nime valikuks käsitada Akadeemilise Emakeeleseltsi toimetisena XVIII — 1929 ilmunud J. Mägiste' raamat „Eestipäraseid isikunimesid“.

Mis puutub juba olemasolevate nime märkimisse akti või perekonnaregistrisse, siis maksab siin üldiselt sama kord, milline on kirjeldatud ülal perekonnanimede märkimise kohta akti ja perekonnaregistrisse, nimelt, et isiku nime kirjutusviisile on määravaks isiku sünnimeetrika. Isiku nimi tuleb sealt kanda aktesse muutmatul kujul. On

lubatavad vaid õigekirjutuslikud parandused. Meetrikaraamatu põhjal antavais tunnistis, teatisis tuleb Kohtu- ja Siseministeeriumil ja usuühingute perekonnaseisuametnikel pidada kinni sellest nime kirjutusviisist, milline on märgitud meetrikasse. Nii tuleb, kui meetrikas on märgitud „Mina“, „Lisa“, „Jürri“, „An“, märkida need nimed selliselt ka tunnistisele. Perekonnaseisuametnik aga kellele tunnistis esitatakse, on õigustatud kodaniku nõusolekul või sooviavaldusel märkima neid nimesid juba akti „Miina“, „Liisa“, „Jüri“, „Ann“.

V. A. kirjutisest võib saada aru, et ta tõlgitseb Riigikohtu otsust (Riigikohtu Tsiviilosakonna toimetis nr. 30 — 1927) nii, nagu oleks sellega tehtud sunduslikuks vana ortograafia järgi kirjutatud perekonnanimed kirjutada uue järgi. Ometi on Riigikohtu otsuses öeldud selgesti, et sõltub nimekandjast, kuidas ta oma perekonnanime soovib kirjutada õigekirjutuslikult. Järelikult on kodanikul õigus jääda vana kirjaviisi järgi märgitud nime juurde. See Riigikohtu seletus on Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt laiendatud ka eesnimedele.

Ka siin sõltub nimekandjast, kuidas ta oma nime tahab kirjutada õigekirjutuslikult ja seepärast pole Kohtu- ja Siseministeeriumil või usuühingu perekonnaseisuametnikul õigust muuta omavoliliselt isiku seljataga ta nime kirjutusviisi, nagu seda sooviks V. A. Muidugi ka eesnimede kirjutusviisi kohta maksab põhimõte, et võib parandada vana ortograafilist nime vastavalt uuele ortograafiale, aga mitte ümberpöörduvalt.

Venekeelsete tähtedega meetrikasse märgitud nimed tuleb transkribeerida eesti keelde. Näiteks on meetrikaraamatus „Ioann“, tuleb seda märkida akti „Joann“, aga mitte „Ivan“, „Johannes“, „Johann“, „Juhan“, „Juku“ või koguni „Jaan“, nagu seda on juhtunud, „Христофор“ tuleb märkida „Hristofor“, mitte „Kristjan“, „Карп“ = „Karp“, mitte „Karl“ või „Kaarel“, „Антон“ = „Anton“, mitte „Hans“ või „Ants“, „Гаральд“ = „Harald“, mitte „Garald“, „Евдокия“ = „Jevdokia“, mitte „Eudokie“, „Елизавета“ = „Jelizaveta“, „Елисавета“ ka nii on vahest märgitud meetrikas) = „Jelisaveta“, mitte „Elisabeth“, „Владимир“ = „Vladimir“, mitte „Voldemar“ jne.

Ühesõnaga ristimisel antud võõrkeelseid nimesid ei või asendada vastavate eestikeelsete nimedega, sest see tooks segadusi ja teeks teatavaid raskusi isiku

kindlakstegemisel. Erandiks võiksid olla ainult sellised nimed nagu „Перп“, mida eesti keeles märgitakse „Peeter“, „Александр“ = „Aleksander“ (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletus 16. märtsist 1932 nr. 55 Tartu Linna Perekonnaseisusametile, 27. veebruarist 1932 nr. 1811 Uulu valla perekonnaseisusametnikule ja teised.).

On eestlasele Itaalias sünni registreerimisel antud nimeks „Giuseppe“, tuleb ta loomulikult ka meie perekonnaregistris märkida „Giuseppe“ aga mitte „Joosep“. Pole keelatud ka Eestis vanemal anda oma lapsele sünniregistreerimisel nimeks „Giuseppe“. Kui asuksime V. A. seisukohale, et võõrkeelsed nimed tuleksid eesti keeles asendada vastavate eesti keeles olevate nimedega, siis tekiks nimede märkimises tõesti täielik segadus, sest meie nägime juba mitu variatsiooni on näiteks nimel „Ioанн“ eesti keeles, millisele neist anda eesõigus?! Ja lõpuks ei saa ometi nõuda perekonnaseisusametnikult, et ta peaks suutma tõlkida kõigi maailma keelte nimesid. Seepärast tuleb paratamatult tunnustada paremaks praegust korda, kus nimed kirjutatakse eesti keeles nii, nagu nad on märgitud algdokumentidesse, vaatamata nende võõrapärasusele.

Kokkuvõttes ei saa ülaltoodu põhjal olla nõus V. A. väitega, nagu valitseks meil perekonnanimede, nimede kirjutusviisis otse lubamata kaos ja nagu oleks eksimuse võimalused piiramatud ka suurima ettevaatuse ja püüdlikkuse juures. Nagu nägime on meil siiski ses küsimuses olemas kindlad alused. Nende otstarbekohasuse juures on ju võimalik vaielda, kuid on raske leida neile paremad, ilma et tuleks piirata kodanikkude vabadust sel alal, mis poleks aga soovitav. On parem mõjustada kodanikke moraalselt, et nad parandaksid oma nimed õigekirjutuslikult.

Lõpuks peatugem veel kohanimedele kirjutamisviisi juures. Ei saa nõus olla väitega, nagu valitseks sel alal kogu riigis segadus. V. A. kirjutab, et perekonnaseisusametnikud peavad omavalitsuste nimetusi tarvitama, nii nagu nad on kuulutatud välja „Riigi Teatajas“. Minu teada „Riigi Teatajas“ pole veel avaldatud üldist omavalitsuste nimetuste nimistut, seepärast ei saa olla sellist eeskirja. Teedeministeeriumi poolt omalajal väljatöötatud ja Akadeemilise Emakeeleseltsi juhatuse poolt parandatud omavalitsuste-nimistu on senini Vabariigi Valitsuse poolt kinnita-

mata ja ei oma seepärast veel ametlikku maksvust.

Praegu maksab põhimõte, et omavalitsuse nimetust tuleb kirjutada selliselt, nagu seda kirjutab omavalitsus ise.

Hea juhisenä kohanimede õigekirjutuse kohta võiks perekonnaseisusametnikele soovitada „Üleriiklikku asumite nimestikku“, milline on ilmunud Postivalitsuse väljaandena 1923. a. Usuihingute perekonnaseisusametitele on 1928. a. saadetud omavalitsuste nimetuste õieti kirjutamiseks, nende sellekohasel sooviavaldusel, Eestis asuvate linnade, alevite ja valdade nimistust.

Selle põhimõtte alusel ei saa „Skarjatina valla“ asemel märkida „Karjati vald“. Skarjatina vallavalitsuse kaebusel juhtiski siis Kohtu- ja Siseministeeriumi vastava perekonnaseisusametniku tähelepanu sellele, et seni kui Skarjatina valla nimetus pole muudetud ametlikus korras, tuleb seda nimetada „Skarjatina“.

V. A. kahtlustab edasi Kohtu- ja Siseministeeriumi kahesuguse mõõdupuu tarvitamises omavalitsuste ja usuihingute perekonnaseisusametite suhtes, mida tõrjun tagasi kategooriliselt. Kui ministeeriumile esitatakse kaebus mingisuguse perekonnaseisusameti tegevuse või tegevusetuse kohta, siis teeb ministeerium ühesuguse korralduse vaatamata sellele, kas korraldaja on usuihingu või omavalitsuse perekonnaseisusametnik. V. A. ei või tuua ühtki konkreetset juhtumit, kus ministeeriumile oleks kaevatud, et usuihingu perekonnaseisusametnik märgib omavalitsustena kohti, mis õieti ainult kogukondade ja mõisade nimetused, ja kus siis ministeerium poleks teinud vastava ettekirjutava korralduse.

Omavalitsusel, kes saanud akte, kus märgitud omavalitsustena kohti, millised on ainult kogukondade ja mõisade nimetused, tuleb talitada Perekonnaseisuseaduse §§ 23 ja 24 ja selle seaduse juhtnõõride §§ 55—59 ettenähtud korras.

Vanemate ja abiellujate sünnikohtade märkimisel sünni- ja abieluakti on vahest võimalikud raskused ja arusaamatused. Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletusel tuleb vanemate sünnikohana märkida sünniakti see omavalitsus (linn, alev, vald), mille administratiivpiires sünniakti koostamise ajal vanema sünnikoht (talud, asund, küla jne.) tegelikult asub (Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna seletus Keila evlut. koguduse perekonnaseisusametnikule

8. oktoobrist 1926 nr. 308). Näiteks on lapsevanem või abielluja sündinud omaaegses Türi alevis, milline on nüüd Türi linn, siis märgitakse ta sünnikohaks nüüd Türi linn, või kui kodanik on sündinud Nehatu valla teatavas talus, milline kuulub praegu Tallinna linna administratiivpiiri, märgitakse tema sünnikohaks Tallinna linn.

Vahetegemiseks ühenimeliste kohanimede vahel tuleb märkida alati ka maakonna nimetus. Näiteks Roela vald, Virumaal või Roela vald, Tartumaal.

1. juulini 1926 peetud meetrikaraamatuis ei märgitud sünnikohti ütlaselt, vaid märgiti läbiseegi kord mõisa, valla, küla või isegi ainult talu nimetusega. Apostliku-õigeusuliste sümmeetriliseks polnud üldse nähtud ette märkida lapse sünnikohata. Kohanimed on neis allikais suuremaltjaolt märgitud saksa- või venekeelsete nimetustega. Aramääramiseks, millise praegusaja valla administratiivpiiri kuulub lapsevanema või abielluja meetrikas märke-

gitud sünnikoht, on soovitatav kasustada juba ülalnimetatud „Üleriiklikku asumite nimestikku“, milline sisaldab linnade, alevite, valdade, külade, asundite, üksiktalude ja muid kohanimetusi tähestikulises järjekorras, määrates ära, millisesse maakonda ja valda kuulub teatav asula (koht). Saksakeelsele kohanimele vastava eestikeelse nimetuse kindlakstegemiseks on soovitatav käsitada, näiteks „Revalcher Kalender“, milline sisaldab asulate nimesid kõrvuti saksa ja eesti keeles.

Sünnikoha nimetused, millised algdokumendis on märgitud saksa keeles, näiteks „Heimadra“, tuleb märkida eesti keeles „Kähri vald“ jne.

Juhtumil kui saksakeelsele kohanimele eestikeelset nimetust ei saa teha kindlaks ja ka asjaosaline ei tea oma sünnikoha asukohta, tuleb sünnikoht märkida akti jutumärkides nii, nagu see märgitud algdokumentides (Kohtu- ja Siseministeeriumi seletus 4. aprillist 1932 nr. 2081 Võru valla perekonnaseisuametnikule).

Hiigeltulikahju Tallinnas 500 aasta eest.

Tänavu 20. või 21. mail*) täitub pool aastatuhandet päevast, mil hiigeltulikahju laastas kogu Tallinna linna. Selline tähtpäev on väärt, et teda tuletataks meelde.

Kahtlemata on me vana pealinn elanud läbi suuremaid tuliõnnetusi juba enne mälestatavat 1433. a., samuti nagu neid on olnud ka hiljem, näiteks aastail 1553, 1581, 1684, 1757 jne. Tuliohult minevikus kardetavaimat hoonet — Oleviste kirikut oma kõrge torniga — on välk süüdanud teadaolevail andmeil koguni üheksal korral ja ta kahel korral põletanud täiesti maha. Kuid nii laiaulatuseline pole tuli olnud ei enne ega pärast 1433. aastat. Seda

kinnitavad meile säilinud andmed üksmeelselt, kuigi nad on väga napid.

Üldse on 1433. a. tulikahju kohta seni tulnud ilmsiks vaid kaks õige lühidat vanemat teadet. Üks neist leidub vanas trahviraamatus („Wettebuch“), milline sisaldab kaherealise alamsaksakeelse märkuse: „Und dat was en grot brunt anno XIIIIC XXXIII, dat vür ghink zwarliken over all de Stad des mandages na Cantate, dat was do de XI dagh Imme Meye“, s. t.: „Ja oli suur põlemine aastal 1433, tuli läks raskelt üle kogu linna esmaspäeval pärast Cantate pühapäeva, see oli siis mai 11. päeval.“

Teine teade 1433. a. tulikahju kohta on säilinud salmiku näol, milline on leidunud raekojas Tallinna põlemist määritud aastal kujutava maali all. Maal olnud nõnda suur, et katnud raesaali ühe seinä. Raekoja renoveerimisel 1667. a. asendatud see praeguste Johann Aken'i maalitud lünett-piltidega.*) Maali all seisnud järgmised sündmused kirjeldavad alamsaksakeelsed riimid:**)

*) Sellist ebatäpset daatumi tarvitatakse siin ettevaatuse pärast, sest aja kohta enne uue kalendri tarvituselevõttu 1582. a. ei sisalda vastavad käsiraamatud ja kirjutised andmeid vana kalendri daatumite ümberarvutamiseks uue kalendri järgi. Mittematemaatik ja mitteastroonoom ei suuda siin seepärast saavutada absoluutselt kindlat tulemust. Siiski võib arvata, et kui praegu on kalendrite vahe 13 päeva ja 1582. a. oli 10 päeva, siis kõnesoleva tulikahju ajal 1433. a. võrdus see 9 päevaga, nii et tolleaegne 11. mai vastaks praegusele 20. maile. Kuid pole päris kindel, et kalendri vahe juba tol ajal polnud 10 päeva. Küsimuse lihtsustamiseks võiks sündmused muidugi mälestada ka samal kuupäeval, mil ta leidis tegelikult aset vana kalendri järgi, s. o. 11. mail.

*) Vt. F. Amelung. „Revaler Alterthümer“ Tallinnas, 1884, lk. 55 jj.

**) Töödud Tallinna linna arhivaari G. Hansen'i raamatu „Die Kirchen und ehemalige Klöster Revals“ (Tallinnas, 1885) järgi (vt. lk. 9).

„Ind Jar Vertein hundert XXXIII. do
geschach

In Meie op den elfften dach

*All Reuel brande vnd (de) Dom mede,
Garden vnd Schünen buten der stede,
Kercken vnd Clöster verbranden all,
Orgeln, Klocken vnd Volck ane tall,
Bidde wy Gott all vnse dage*

Dat he vns bescherme vor sodan plage.“

Eestikeelses tõlkes kõlaks toodud salmik sidumata kõnes umbes järgmiselt: „Aastal 1433, mai 11. päeval siis juhtus, et kogu Tallinn ühes Toompeaga põles maha, aiad ja kuurid (küünid) väljaspool linna, kõik kirikud ja kloostrid, orelid, kellad ja rahvast arvutult — kõik põlesid ära. Palugem Jumalat kõik oma elupäevad, et ta meid kaitseks sellise nuhtluse eest.“

Ilmselt ainult toodud salmiku ümberjutustuse sisaldavad ka Balthasar Russovi ja Christian Kelch'i tuntud kroonikad. Viimane lisab siiski oma jutustisele juurde veel sündmuse aega tähistava ladinakeelse lause, n. n. „kronomeetri“.

Muidugi ei saa riimitud allikat võtta täiesti puhta kullana. Vähemalt raekoda ja 1407.—1410. a. ehitatud Suure Gildi maja (nüüdne börsihoone Pikal uulil) näivad olevat jäänud tulest kas täiesti puutumata või ei suutnud see teha nende paksusele kivimüürele ja võlvele suuremat kahju ega jätta märgatavaid jälgi. Täiesti maha põlesid vaid puuhooned, kuna kivihooneil tuli hävitas peamiselt katused, millised sellal enamasti olid veel sindleist või koguni õlest. Isegi selline ehitis kui Niguliste kirik evis 1514. aas-

tani laudkatuse ja alles siis hakati teda katma vaskplekiga.

Kuigi ülaltoodud salmi sepiitseja peab 1433. a. tulikahju raskeks õnnetuseks, mille mittekordumise eest tuleb paluda Jumalat, ei puudunud sellel „rängal karistusel“ siiski ka oma head, peaaegu õnnis- tuslikud tagajärjed. Seda nimelt linna välisilme tõstmise ja ehitiste moderniseerimise mõttes. Korduvalt oli raad annud määrusi, millistega keelati puuehitiste püstitamine linnas ja selle lähimas ümbruses. Veel 1428. a. määras ta, et nelipühiks tulevad lammutada kõik keelatud puu- ja muud ehitised siselinnas ja sel teel saadud puumaterjal viia linna lubjaahju. Et viis aastat hiljemini hiigeltulikahju siiski veel kogu linna suutis haarata oma võimusesse ja siit leidis eest rikkalikku saagi, näitab, et rae hästipõhjendatud määrusi ja korraldusi ei täidetud küllaldase tõsidusega. Alles nüüd, kui hävitav element stüühhilise jõuga oli avaldunud ja andnud väga mõjuva hoiatuse, hakati kogu linnas püstitama kivehitisi.

Vaatamata laastamise ulatusele, paranesid tulikahju läbi tekkinud haavad õige ruttu. Üha tõusev hansakaubandus oli seks jõukuse allikaks, milline võimaldas uue linna kiire kerkimise tuhest palju toredamana ja püsivamana kui seda oli olnud endine. See sündis kõik linna kodanikkude omal jõul ja nõul, suuremate kaebamiste ja hädaldamisteta, sest elati ajal, kus mingisugusest riiklikust või muust tõsisemast välisabist ei võinud olla jutugi.

R. Kenkmann.

Kirjandus.

Tartu I.

Tartu Linnavalitsuse tegevuse ülevaade 1919—1930.

Äsja ilmus trükist Tartu Linnavalitsuse tegevuse ülevaade 1919—1930, kuhu on koondatud ka puhtstatistilised alad samade aastate kohta ja 1927. a. korteriolude põhjalik analüüs. Raamat on meeldiva välimusega, heal paberil ja varustatud kaunis rikkalikult illustatsioonidega, mis annab talle ilusa, huvitava ilme. Ülevaate koostajad on püüdnud anda elava pildi linnaomavalitsuse tööst ja hoiduda kui-vast administratiivbürookraatlikust „arudest“. Ja see on neil õnnestunud.

Meie linnad on väikesed ja vaesed.

Aineliste takistuste tõttu on seni ainult üksikud neist suutnud avaldada tegevuse ülevaateid laiemale ringkonnile. Peale monumentaalse koguteose „Tartu“, on vaid Tallinn ja Pärnu avaldanud tegevuse ülevaateid, Tallinn ja Narva — statistilisi aastaraamatuid. Seetõttu tuleb tervitada soojalt Tartu Linnavalitsuse väljaannet, millega on rikastatud meie nii kehva kommunaalkirjandust.

Raamatu tuumakas sisu ja asjatundlik ainete käsitletu väärrib mitte ainult omavalitsusprobleemest huvitatud isiku,

vaid ka meie avalikkude tegelaste laimate ringkondade tõsist tähelepanu. Ülevaade näitab kujukalt, milliseid sihte on Tartu Linnavalitsus taotelnud, milliseil kommunaalpoliitilisel alusel rajanes tema tegevus ja mida ta on saavutanud sihikindla tahtega visas võitluses Eesti iseisvuse esimese üheteistkümnenda aasta jooksul, vaatamata rahanduslikele raskustele ja avaliku elu liigsele politiseerumisele. Ülevaate eessõna alul on öeldud: „Omavalitsus on ainuke otsene orgaan, mille kaudu kohalikud kodanikud korraldavad ise oma elu. Selle mõte pole laiadele hulkadele sedavõrt selge, et tuntaks küllaldast huvi omaküsimuste vastu. Et seda

selgitada ja tõsta väärilist huvi, on vaja anda ülevaateid omavalitsuse tegevusest“.

Ülevaade tõendab, et kogukonna huvi objektiiivne kaitsmine ja kohalikkude elanikkude heakäekäigu tõstmise on olnud Tartu Linnaomavalitsuse juhtidel südamele lähimal, et Linnavalitsuse loov, ülesehitamistöö on riikliku tähtsusega, veel enam — on igaveste väärtuste loomine, kultuuri edendamine. Seepärast pole kahtlust, et ülevaate koostajate poolt seatud eesmärk — tõsta väärilist huvi omavalitsustöö vastu — saavutatakse tagajärjekalt.

V. S.

Kroonika.

Tartu Linna Apteek 10-aastane.

Tartu Linna Apteek avati 25. augustil 1922 ja on senini töötanud hea eduga. Tegevuskapitaliks saadi esialgu linnalt 30 000 kr., millise summa juurde arvati osa igaaastasest puhaskasust, nõnda et tegevuskapital on tõusnud nüüd 47 729 kroonile. 1922. ja 1923. a. oli suuri sisseadmisikulusi, mis pärast puhaskasu ei saadud, kuid järgmised aastad on andnud linnale 62 246 kr. 15 s. puhaskasu, mis on

läinud linna üldiste kulude katteks.

Apteegi tegevus on näidanud tõusu, sest retseptide arv ja vabamüügisummad on suurenenud iga aasta kuni 1930. a.

Pärast seda on märgata vähest langust, mida võib seletada üldise majanduskriisiga kui ka kitsendustega, mis pandi maksma riigiteenijate arstiabi andmise määrusega.

Apteegi tegevusest annavad ülevaate järgmised arvilised andmed:

Aastad	Retsepte	Saadud		Käsi- kaup- luses saadud		Deebitorid		Linna asutisile antud		Kokku		
		Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.	Kr.	S.	
1922	7 854	2 721	48	4 726	23			2 516.56		9 964	27	
1923	31 282	13 465	29	20 909	06			13 156.61		47 530	96	
1924	34 742	15 211	10	28 084	61			18 916.39		62 212	10	
1925	42 171	18 963	25	34 377	07			25 846.69		79 187	—	
1926	45 779	19 903	16	39 181	06			36 587.01		95 671	23	
1927/28	56 950	26 931	18	54 993	76	24 041	62		19 198	08	125 164	64
1928/29	47 990	26 584	77	45 224	08	22 704	21		14 568	65	109 081	71
1929/30	48 524	23 485	29	49 250	67	24 670	15		16 393	68	113 799	79
1930/31	42 024	22 962	07	49 772	31	19 465	71		12 138	97	104 339	06

Narva linna 1933./1934. a. eelarve.

Kui Narva linna 1932./33. a. eelarve koostamine ja tasakaalustamine nõudis suurt pingutust kulukrediitide piiramisel, siis seda rohkem tuli kaaluda, kuidas kärpida mitmel alal kulukrediite käesoleva majandusaasta eelarve tasakaalustamiseks.

Kulude kärpimine oli möödapääsmatu ja tingitud üldiselt linna varanduste (mõisad, talud, kalapüügikohad, majad) kasus-

tamisest ettenähtud tulude (rendid, üürid), maksude (trahteri-, palkide parvetamise ja mitmesuguste vähemate maksude) vähenemisest ja mitmesuguste riiklikkude toetusrahade ärajäämisest ja vähenemisest, nagu toetus Teedeministeriumilt reoveekanaliseerimise korrahoidmiseks ja laiendamiseks, Haridus- ja Sotsiaalministeriumi toetus lastele, emade-nõustamiskohale jne.

Et tulud olid märksa vähenenud ja eelarvet oli vaja tasakaalustada, oli linna-

valitsus sunnitud esialgu jätma välja eelarvest sõjaaegsete varustus- ja toitluslaenu ja nende intresside tasumise summad, kuna valitsuse poolt kavatseti ja lubati anda ajapikendust mainitud laenude tasumiseks ehk need kustutada täielikult. Peale selle jäeti välja eelarvest ka koolimajade ehitusfondist 3. eesti algkooli ehitamiseks saadud laenu ja protsentide tasumise summad, põhjusel, et oli loota niihästi kapitali tasumise tähtaja pikendamist kui ka protsendinormi alandamist. Tuli vähendada kulusid samuti teenijate koostiste koondamise, mõne teenistuskoha kaotamise ja palkade ümberkorraldamise ja vähendamise teel.

1933./34. a. eelarve kava, milline oli koostatud linnavalitsuse poolt ja antud läbivaatamiseks eelarvekomisjoni, oli tasakaalus 523 965 kr., sellest korralises osas 517 635 kr., erakorralises — 6330 kr., kusjuures korralise eelarve summa oli vähem 1932./33. a. põhieelarve summast 68 591 kr. võrra.

Vaadates läbi selle kava koos eelarvekomisjoniga, linnavalitsus ühines komisjoni seisukohtadega eelarvesse mõne uue kulukrediidi võtmise ja mõne krediidi vähendamise, samuti tulude suurendamise kohta, arvatud välja linnateenijate palgavähendamise % määrad, mille kohta esineb eriseletusega volikogu koosolekul.

Lõplikult näitab linna 1933./34. a. eelarve korralises osas 51 926 kr. ja erakorralises 6330 kr., kokku 525 595 kr., seega vähem möödunud aasta eelarvest (586 226 kr. — 525 595 kr.) 60 631 kr. võrra, ühes ettevõtete läbikäiguga — 125 674 kr. — aga 651 269 kr., mis on vähem möödunud aasta eelarvest 59 991 kr. võrra, nii et vaatamata kõigile kalkulatsioonidele tuli eelarvet vähendada üldise majandusliku olukorra halvenemise tõttu, võrreldes möödunud aastaga, kuni 60 000 kr.

Haapsalu Linnavolikogu tegevusest.

1932. a. viimasel koosolekul 30. detsembril oli arutusel linna uue algkoolimaja ehitamise küsimus, mille vajadust on volikogus toonitatud korduvalt. Otsustati avaldada põhimõttelik nõusolek linna uue algkoolimaja püstitamiseks Haapsalus, Ehte ja Neiude uuli nurgal. Uue algkooli hoone ehitusprojekt, millise valmistab arhitekt A. Esop, kinnitati Teedeministeeriumi poolt aprillis 1933.

Soodustused riigi- ja omavalitsusametnikele, kodu- ja välismaa arstele ravimise alal Haapsalus.

Haapsalu linna supelasutise valitsus otsustas lubada riigi- ja omavalitsusametnikele vannide tarvitamisel 1. juunist — 20. juunini ja 10. augustist — 1. septembrini 20—30% hinnaalandust.

Kodu- ja ka välismaa arstele lubatakse vannide tarvitamisel 50% hinnaalandust, erandjuhtumel aga kuni 100%.

Tähelepanemiseks ravi ja puhkust tarvitajale.

Haapsalus asuvas Punase Risti kindral Laidoner'i-nimelises sanatooriumis on ka eraisikuil võimalik saada korterit ühes täieliku ülalpidamisega ja tarviliku raviga 90 kr. eest kuus hooaja kestel. Käesoleval aastal on soovitav asuda ravimisele 7. juunist.

Petseri Linnavolikogu otsustas 10. aprillil 1933. a. kinnitada linna kinnisvarade hindamise, kusjuures eraisikute varade hindamise, kusjuures erisikute kinnisvarade väärtus on hinnatud 2 242 710 kr., linna kinnisvarade väärtus — 2 315 870 kr. Maksumäär kinnisvara väärtusest on 0,3%, seega saab linn käesoleval aastal seda maksu 67 281 kr., riik — 10 092 kr.

Peale selle renditati kaheksa linnale kuuluvat ehituskrunti 99 aastaks rendihinnaga 1,3, 1,7 ja 2,2 s. m² aastas. Võeti vastu sundmääruse täiendus selle kohta, et need majaomanikud, kelle majad asuvad uulilt kaugemal, on kohustatud uuli puhastama. Samuti võeti vastu linna plaani osalise muudatuse plaan.

Ajalehtede ja ajakirjade müügi korraldamine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas, et linna piires uuel, turgudel ja avalikel platsel võivad kella 6—22 vankreilt ja müügilaudadelt ajalehti ja ajakirju müüa ainult varanduseta isikud, kes on vähemalt 15 aastat vanad ja kellele politsei on andnud välja politseimäärusile vastava loa. Müügikohtade eest ei võeta mingit renti. Üksikasjad müügi korraldamise alal määrab kindlaks kinnisvaraamet.

Lastehooldamis-nõustamispunktid Helsingis linna kätte.

Helsingi linnavolikogu otsustas 1933. aastast võtta linna kätte kindral Mannerheim'i lastekaitseleidiu poolt ülalpeetavad nõustamispunktid lastehooldamise alal. Nõustamiskohtade aastased kulud tõusevad 78 000 margani aastas, millest 27 600 marka kuulub tervishoiuõdede palkadeks, 12 000 marka lastearstide tasudeks ja 5100 marka naistehaiguste-arstide tasuks. Nõustamiskohtades võtavad lastearstid vastu kaks korda ja naistearstid kord nädalas.

Elumaksumusindeks rendi määramise aluseks Viiburis.

Viiburi linnavalitsus otsustas panna linnavolikogule ette, et linna uued rendilepingud koostatakse nii, et rent määratakse kindlaks elumaksumusindeksi põhjal, kusjuures sellisel juhtumil, kui ametlik elumaksumusindeks on tõusnud või vajunud tervelt 10%, siis tõuseb või vajub vas-

tavalt ka rent. Arvutamise aluseks võetakse eelmise aasta keskmine indeks ja maksmissaasta jaanuari indeks.

Leedu tööstuspuhtakasumaksu-seadust. kavatsetakse muuta.

Praegumaksuva tööstuspuhtakasumaksu-seaduse järgi on vastavad ettevõtted kohustatud tasuma kogu puhtakasumaksu möödunud aasta eest korraga, mille tagajärjel on ettevõttele sageli raskusi. Samuti juhtumil kui ettevõtte majanduslik seisund halveneb aasta jooksul või ettevõtte likvideeritakse on maksu sissenõudmine möödunud aasta eest seotud raskustega. Selle vältimiseks kavatseb maksudedepartemang hakata nõudma tööstuspuhtakasumaksu ettemaksmist. Ettemaksu tuleks toimetada kindlail tähtajul, kusjuures makstavate summade suurus määratakse kindlaks viimasel aastal makstud maksu järgi. Maksu lõplik tasumine toimuks peale eelarveaasta lõppu.

OMAVALITSUSAMETNIKUD!
TÄHELEPANU!

 Jaan Veismann'i
valmisriiete ja riideäri

Tallinn, V. Karja 8, tel. 445-32.

on rikkalikem ja soodsaim ostukoht.
Omavalitsusametnikele müük orderite vastu
4-kuise järelmaksuga.

K/M. „LADU“

Tallinn, Valli 4.
Kõnetraat 450-23.

Suurim ja täielikem valik
kodu- ja välismaa riidekaupu

Odavaimaid päevahindu

PLEKITÖÖSTUS

G. LINHOLM

TALLINN, V. KALAMAJA 32
KÕNETR. 439-93

SUURIM JA TÄIELIKEM OMALT
SEADISTULT EESTIS

valmistab igasuguseid plekk-
artikleid ja teeb igasuguseid
stantsimistõid nii trükitud,
värvilisest kui ka valgest
plekist.

„EEKS-MAJA“

toimetab:

tule-, elu-, murdvarguse-, klaasi-
ja koduloomade-
kindlustusi.

EEKS-MAJA uue põhikirja kohaselt ei nõua kindlustusvõtjalt sundvastutust.

EEKS-MAJA kindlustustingimused on kõigiti soodsad.

EEKS-MAJA maksab kindlustustasud välja täpselt.

EEKS-MAJA on oma tüsedate reservide ning arvurikka kindlustusvõtjatepere tõttu võimsamaid kindlustusseltsi Eestis.

Agendid igas linnas, alevis ja vallas.

„EEKS-MAJA“

Juhatus: Tallinnas, Lai 1, tel. 438-85.

Kontorid: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07, ja Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pangas, tel. 427-49.

Osakonnad: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani, tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

A|S. VENNAD KIMBERG

Kontor: Nunne 16, tel. 448-17

Vabrikud: Katusepappi 35,
tel. 304-34,
Kopli 11, tel. 439-61.

Omatööstuse saadused.

Ehitus- ja ehitustarbenaelu, raudtraati haljast, põletatud, tsingitud, vedrutraati, okastraati, hobuseraudu, rauavitriooli.

Kaubaladu.

Ehitustarbeid: tsingitud katuseplekki, raudplekki, aknaklaasi, katuse- ja isoleerpappi, seinapappi, lukke, hingi, aknakremoone, praeahjusid, pliidiraudu, siibreid, tsinkvalget, tinavalget, värnitsat jne. jne.

Tööriistu: saage, viile, põitleid, kirveid, tange jm.

Majapidamistarbeid: pangi, lihamasinaid, triikraudu, labidaid, harke, aiarehi, piimakanne, kette, adra-teri jne.

HINNAD SOODSAD.

HINNAD SOODSAD.

V. a. kodanik!

Praegune raske majanduslik seisund muutub ka
meil Gestis kord-korralt ähvardavamaks. Palju ker-
gendust tooks oma riigi kodanikkude koostöö ja vas-
tastikkune toetus. Tööd ja leiba eestkätt oma maa
kodanikele — seepärast tarvitagem kodumaa tööstuse
tooteid. Seda võimaldab Teile kodumaa vabrikute
riidekauplus, kus on müügil ainult kodumaa tooteid.

VILL — PUUVILL — KUNSTSIID

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUS

HEINRICH TOFER

TALLINN, SUUR KARJA 15 (MÜÜRIVAHE NURGAL). TEL. 445-23

N. B. Riigi- ja linnaametnikele müük orderite järgi.

Meeste- ja naiste-valmisriideid

Kübaraid, pesu, karnsnahku, kalosse,
vihmamantleid ja varje,

igasugust moe- ja pudukaupa võimaldab
osta pikaajalise järeelmaksuga, majandus-
kriisi tõttu äärmiselt odavate hindadega.

$\frac{K}{M}$ L. Karschenstein

TALLINN, HARJU 23.

Raamatuid igalt teadusalalt
soovitavad

Kluge & Ströhm ja Wassermann'i

RAAMATUKAUPLUSED

Pikk 9

TALLINN

Pikk 7

Välismaalised tellimused ja järelepärimu-
sed täidetakse viibimata. Ajakirjade pari-
maid tellimiskohti.

Inglise

Austin-autod

A. J. S.-mootorrattad

James-mootorrattad

◆
Jalgrattad ja jalgrattaosad

◆
Elektrotehnika

◆
Raadio

◆
Kinoaparaadid Zeiss-Ikon

◆
A/s. Kapsi & Ko.

Tallinn, Harju 46